

F.B. Hotz. *De vertekening*. De Arbeiderspers

Wie ongeschikt is voor het huwelijk, kan maar beter niet trouwen. Zo zou je de moraal kunnen omschrijven van F.B. Hotz' eerste roman *De vertekening*. Geen verrassende moraal, gezien het huwelijksleed dat met zekere regelmaat in zijn eerdere verhalenbundels opdook. Hotz' waardering voor de vrouw, in het bijzonder de echtgenote, evenaart die van Schopenhauer of Weininger en daarom vormen zijn boeken voor iedereen die het feminisme moe is zulke opwekkende lectuur. Veel van Hotz' vrouwen zijn monsters op huiskamerformaat. De man moet naar haar pijpen dansen; alles wat hem daarvan afhoudt (kunst, muziek of een passionerende hobby) haten en bestrijden zij. Hebben zij hun doel eenmaal bereikt, dan is de kans groot dat het hun gaat vervelen, waarna de oude man zonder veel scrupules wordt ingeruild voor een nieuwe. Huwelijken zonder echtscheiding zijn in Hotz' literaire universum een zeldzaamheid.

Ook in *De vertekening* wordt een man, de kunstschilder Lucas, het slachtoffer van een vrouw, de van oorsprong Tsjechische Vera. Maar hoewel de misogynie niet ontbreekt, lijkt er ditmaal minder sprake te zijn van vrouwelijke boosaardigheid dan van tragiek, waarvan beiden het slachtoffer worden. Het huwelijk van Lucas en Vera heeft nog het meest van een misverstand, dat Vera ongelukkig maakt en Lucas' talent verhindert tot bloei te komen. Dat laatste gebeurt pas als het misverstand is opgehelderd en Vera uit zijn leven is verdwenen.

De roman wordt verteld door een naamloze ik-figuur, een vriend van Lucas, die de beschikking krijgt over diens dagboeken. Desondanks zegt Lucas, nadat hij het manuscript van de verteller (waarin meer dan eens uit die dagboeken wordt geciteerd) heeft gelezen: „Nou ja, zó was het niet (...) Zo zie jij me. Je hebt het allemaal wel erg veranderd". Het relaas dat de lezer onder ogen krijgt, kan dus met een verwijzing naar de titel „vertekend" worden genoemd.

Het is niet de enige „vertekening" in de roman. Ook Lucas vertekent de werkelijkheid, zoals elke kunstenaar. Dat was zelfs een van zijn attracties in de ogen van Vera, die ooit voor hem haar studie opgaf om helemaal „kunstenaarsvrouw" te kunnen worden. Helaas voor Lucas bleek dit evenmin als de geboorte van een dochtertje voldoende om het huwelijk gaande te houden, want wanneer de roman begint heeft Vera achter Lucas' rug haar heil bij een ander gezocht.

Om aan de situatie het hoofd te bieden vertekent Lucas de werkelijkheid ook nog op een andere manier. Op zijn „boekenplank" staan de oorlogsherinneringen van Blunden, Graves, Sassoon en Wyndham Lewis; de Eerste Wereldoorlog levert het grimmige perspectief van waaruit hij de „oorlog" die bij hem thuis woedt beoordeelt. Zijn concurrent noemt hij „De Vijand", hij droomt van een „voorjaarsoffensief", op een gegeven moment is er sprake van een „wapenstilstand" en ten slotte lijdt hij (al staat het er niet met zoveel woorden) de nederlaag.

Toch heeft Lucas niets van een oorlogsheld; zijn aanpassing aan de burgerlijke verlangens van Vera en haar Wassenaarse moeder grenst aan zelfverloochening en bijna even belangrijk als de schrijvende militairen zijn de mystici (Jakob Böhme en Juan de la Cruz) met wie hij zich al lezend identificeert. Het

oorlogsleed van Blunden *cum suis* is dan ook vooral zo aantrekkelijk omdat het hem helpt zijn eigen ellende te relativieren. „Vergeleken bij dit alles was zijn wereld lachwekkend, stelde hij vast. En onbeduidend". Het valt moeilijk te ontkennen, maar met evenveel recht kan men in deze „vertekening" een weinig heroïsch excuus zien dat het echec van zijn huwelijk alleen maar bevordert.

Om dat echec te verhinderen had Lucas een andere man moeten zijn en Vera een andere vrouw. Hoewel psychologische suggesties niet ontbreken (Vera's gehechtheid aan haar weggelopen vader, Lucas' vroeg gestorven moeder), is het niet zo dat Hotz het drama van zijn hoofdpersonen uitputtend probeert te verklaren. Daardoor blijft de indruk van een noodlotsdrama intact. Een indruk die door het weglaten van de lidwoorden in sommige zinnen nog eens wordt versterkt. Hotz schrijft bijvoorbeeld: „Vaag zelfverwijt, na dat geblader in zijn schrift, wekte opnieuw onrust" of „Toch bleef hij opgewekt. Er was misschien zekere kentering thuis". Het lijkt wel of hij 't over het weer heeft, en daar valt, zoals men weet, ook niets aan te verhelpen.

Mede door dit fatalisme herinnert *De vertekening* aan het naturalisme van een eeuw geleden. Hotz' roman heeft iets uitgesproken ouderwets, maar onderscheidt zich van zijn dikwijls loodzware voorgangers door de lichte toon, die het noodlotsdrama eerder mild dan verpletterend maakt. Daarbij komt dat aan het eind niet alles verloren blijkt te zijn. De verbeeldingskracht die Lucas' kijk op de werkelijkheid vertekent, wordt ten slotte zijn redding; de „vertekening" die bijdraagt aan de ondergang van zijn huwelijk, staat in dienst van een hogere gerechtigheid. Lucas' ware roeping is immers de kunst (die zonder een vertekende verbeeldingskracht ondenkbaar is) en daarvoor móet het huwelijk wijken. „Eigenlijk had ik alleen moeten blijven, natuurlijk. Als je een aanleg meekrijgt is dat mooi, maar dan moet je alleen dáármee bezig zijn".

Een kunstenaar dient zich aan zijn kunst te wijden en is daardoor ongeschikt voor het huwelijk. Ook dat klinkt ouderwets. Wie zit er nu nog op een dergelijke moraal te wachten? Niemand, zou ik zeggen. Toch lijkt zij mij in de wereld van F.B. Hotz volkomen op haar plaats, zij 't minder als wijze levensles dan als verklarend onderschrift. De moraal benadrukt het eenzellige en melancholische karakter van die wereld, waarin personages zich druk maken om dingen die niemand meer interesseren.

Van dat laatste zijn zij zich maar al te goed bewust. „Het is alweer zo lang geleden", zegt Lucas op de laatste bladzijde van de roman. Het klinkt als een verontschuldiging, een relativering die uitstekend past bij zijn ontwijkende persoonlijkheid. Maar of dat ook geldt voor de verteller en voor de schrijver Hotz, betwijfel ik. Daarvoor laat de even zorgvuldige als liefdevolle reconstructie van Lucas' treurige huwelijksleven te duidelijk zien hoezeer het hun nog altijd ter harte gaat, ondanks of misschien juist dankzij de „vertekening".

(*de Volkskrant*, 15-3-1991)